

Rondblik

Geven voor ‘Kampen’

P. Niemeijer

In wat waarschijnlijk zijn laatste brief is (‘het tijdstip van mijn verscheiden staat voor de deur’, 2 Tim. 4:6), zien we de apostel Paulus maatregelen treffen voor de tijd die komt. Lange tijd is hij spin in het web van de evangelieverkondiging geweest. Met hart en ziel heeft hij overal zijn medewerkers heengezonden: Timoteüs, Crescens, Titus, Lucas, Marcus, Epafras, Tychicus en al die anderen die we in het Nieuwe Testament tegenkomen. Nog even, en dan zal Paulus er niet meer zijn. Hij heeft zijn loop ten einde gebracht en wordt al als plengoffer geofferd.

De apostel weet dat hij de zaak van de evangelieprediking niet op haar beloop mag laten. De kerk van Christus is immers pijler en fundament van de waarheid (1 Tim. 3:15). Dat betekent: ze is verantwoordelijk voor de bewaring en verbreiding van het Evangelie van Jezus Christus. En de apostel geeft daar inhoud aan. Hij schrijft aan Timoteüs: wat u van mij gehoord hebt door vele getuigen, vertrouw dat toe aan vertrouwde mensen die bekwaam zullen zijn om ook anderen te onderrichten (2 Tim. 2:2). Zonder te zeggen dat het daarin opgaat, geeft de apostel hier - hedendaags gezegd - aan Timoteüs opdracht de opleiding tot de dienst van het Woord voor de tijd die komt, ter hand te nemen.

Hoe Timoteüs aan de opdracht van de apostel gehoor gegeven heeft en welke vorm hij ervoor gekozen heeft, weten we niet. Wel *dat* het gebeurd is. En de eeuwen door bleef het Woord van Christus Gode zij dank in de wereld verkondigd en bewaard. Het kwam en bleef tot dusver ook in ons land.

Voor de kerken door de kerken

In de 19^e eeuw werd de zojuist genoemde opdracht van Paulus aan Timoteüs een sterke drijfveer voor de oprichting van wat toen de Theologische School in Kampen ging heten (6 december 1854, dit jaar 150 jaar geleden!). Een schitterend moment in onze kerkgeschiedenis: een opleiding tot de dienst van het Woord *voor de kerken* en *door de kerken*. Het werd een zaak waarvoor de afgescheiden kerken de Here dankten en waar ze zuinig op waren, ook toen in de gesprekken met de dolerenden over vereniging de plaats van Kampen ter discussie kwam.

Nog altijd zien we het als een roeping voor de kerken om te zorgen voor de bewaring en voortgang van de dienst van het Evangelie. In artikel 18 KO hebben we het vastgelegd: De kerken onderhouden een theologische universiteit voor de opleiding tot de dienst van het Woord. De kerken zullen daarvoor gekwalificeerde predikanten afzonderen die rechtens dienaren van het Woord blijven. De kerken nemen de verplichting op zich om naar behoren in het onderhoud van die ‘afgezonderde predikanten’ te voorzien. Het zijn dominees die dominees opleiden: de keten van het Evangelie.

De kerken zullen er verder naar streven dat er studenten in de theologie zijn. En ook daar zullen de kerken, indien nodig (een voorwaarde die in artikel 18 ontbreekt!), financiële consequenties trekken (art. 19 KO).

In zondag 38 wordt zelfs als eerste verplichting krachtens het vierde gebod genoemd: dat gezorgd wordt voor het instandhouden van de dienst des Woords en van *de scholen*. Met die scholen worden niet scholen voor basis- en voortgezet onderwijs bedoeld, maar de scholen waar gewerkt werd en wordt aan het instandhouden van de dienst van het Woord.

Geven

De dienst van het Evangelie vergt allerlei maatregelen. Ook materiële. Paulus wijst erop dat dat al van oude dagen af zo is. Weet u niet, schrijft hij aan de gemeente in Korinte, dat zij die in het heiligdom de dienst verrichten, van het heiligdom eten en zij die het altaar bedienen, hun deel ontvangen van het altaar? Zo heeft de Here ook voor de verkondigers van het Evangelie de regel gesteld dat zij van het Evangelie leven (1 Kor. 9:13v). De kerk moet er wat voor over hebben om het Evangelie verkondigd, bewaard en verbreid te krijgen. Ze heeft het tot haar verantwoordelijkheid te rekenen dat haar dienaren er de handen voor vrij hebben. Waar het gaat om het Evangelie van onze Heiland, zullen we dat doen: niet gedwongen, maar vrijwillig en blijmoedig. Het is opvallend hoezeer juist de vrijwilligheid door David benadrukt wordt, als het gaat om de bijdrage van het volk aan de oudtestamentische dienst van het Evangelie in de tempel. Als hij ziet wat het volk bijeengebracht heeft voor de tempelbouw, uit hij zijn blijde verwondering over de offervaardigheid die de HERE zelf aan zijn volk geeft, en bidt hij de HERE om die gezindheid aan het volk te blijven geven. Want ik weet, mijn God, dat U het hart toetst en een welbehagen hebt in oprechtheid. Ik heb met een oprecht hart U dit alles gegeven; en nu zie ik hoe ook uw volk U vrijwillig gaven brengt (1 Kron. 29:13-18).

Dat blijde karakter van 'geven' is ook iets waarop Paulus aandringt. Als hij schrijft over de hulp aan de kerk in Jeruzalem, schrijft hij: de Here wil een milde gave en geen afgeperste gift. Laat daarom een ieder doen naar hij zich in zijn hart heeft voorgenomen, niet met tegenzin of gedwongen, want God heeft de blijmoedige gever lief (2 Kor. 9:5,7). Dat geldt ook voor het geven voor de predikantsopleiding. Daarvoor 'betaal' je niet per gedwongen opgelegde belasting. Daar gééf je voor, gericht en uit geloof. Je wilt dat de dienst van het Woord in stand gehouden wordt.

C.J. Verplanke liet indertijd in zijn dissertatie zien dat dit karakter van 'geven' een belangrijk argument was tegen het aanvragen van subsidie voor kerkbouw. Ik citeer hem letterlijk: 'Subsidiëring van de kerken door de Overheid is ... niet het in vrijwilligheid verlenen van een gunst of het brengen van een uit privaat bezit afgezonderd offer ('geven', PN), maar het betrachten van uit de afweging en harmoniëring van (complexen van) belangen resulterende rechtsbedeling ('toedelen', PN). Juist in de vervulling van die taak verricht de Overheid haar dienst aan God; het brengen van *offers* (curs. van mij, PN) ligt niet op haar weg, is haar trouwens van nature vreemd, omdat zij over een publiek vermogen beschikt en alleen kan wegschenken wat zij met dwingende macht heeft verkregen ter behartiging van het algemeen belang' (C.J. Verplanke, *SUBSIDIËRING VAN DE KERKENBOUW*, Arnhem 1963, p. 204; treffend is de uitspraak op p. 205: 'Als subsidiëring in strijd is met het wezen van de eredienst, doet het principieel niet veel meer ter zake, of bovendien nog afhankelijkheid van de Overheid ontstaat').

Meer dan domineesschool

Gaat de oproep om voor 'Kampen' te geven, eigenlijk nog wel op? Die opdracht om te geven hangt immers samen met het karakter van de universiteit: opleiding tot de dienst van het Woord. Maar er gebeurt in 'Kampen' toch veel méér? Mag je daarvoor een beroep op de kerken doen?

De Theologische Universiteit is inderdaad geen opleiding waarvan alle studenten predikant (willen) worden. Dat is niet nieuw. Ook in het verleden herbergde 'Kampen' studenten die niet de pastorie ingingen. Maar vandaag de dag speelt dat nog sterker. Jongeren kiezen vandaag hun beroep op latere leeftijd dan vroeger. Er zijn nog altijd jongens die naar Kampen

gaan 'om dominee te worden'. Maar hun aantal neemt - althans onder de studenten die direct van het voortgezet onderwijs instromen - zienderogen af. Het komt ook voor, dat studenten die het bij binnenkomst aan de TU wel van plan waren, bij nader inzien toch geen dominee willen of kunnen worden. Moet je ieder die nog niet weet of hij dominee wordt, van de opleiding weren? Moet je ieder die geen dominee (meer) wil worden, van de opleiding verwijderen? Moet je meisjes niet langer toelaten? Zijn wie zich op andere manieren willen inzetten voor werk in de kerk of in Gods koninkrijk overeenkomstig de gereformeerde leer, niet welkom in 'Kampen'? Als we dát echt zouden vinden en in de werving *uitsluitend* zouden mikken op a.s. predikanten, kon het wel eens zijn dat we onze opleiding in Kampen niet eens meer in stand zouden kunnen houden! Bij gebrek aan voldoende studenten. Of is dit gebrek aan geloof bij mij, omdat de Here immers de opleiding voor de dienst van het Woord wel in stand zal houden? Dat kúnt u natuurlijk zeggen. Maar u kunt het wel alléén zo zeggen als de Here beloofd heeft en ook alleen in staat zou zijn voor predikanten te zorgen via de weg van Kampen als *exclusieve* predikantsopleiding! Maar zo is het ook in het verleden nooit gesteld. Ook toen hoefde je geen dominee te willen worden om te worden toegelaten. De roeping tot het predikantschap komt immers ook niet vóórdat je naar Kampen gaat, maar als je een beroep krijgt van een kerk.

Het is niet nieuw dat 'Kampen' méér studenten toelaat dan die voor predikant willen worden opgeleid. We gaan nog een stap verder. Die anderen kun je niet alleen niet tegenhouden. Ze zijn ook welkom. Met elkaar zorgen ze voor studentenaantallen die je nodig hebt voor een goed didactisch klimaat. En ze kunnen ook helpen het gevaar van 'verkokering' aan een exclusieve predikantsopleiding te voorkomen. En als ze dan welkom zijn, moet je daar ook de consequenties uit trekken. Je kunt ze niet toelaten, en vervolgens zeggen: maar we leiden alleen de aanstaande dominees onder jullie op. De rest moet maar zien.... Je zult in Kampen dus breder moeten kijken dan alleen naar het opleiden van predikanten.

Betekent dat dat 'Kampen' *dus* geen opleiding tot de dienst van het Woord meer is? Omdat er ook anderen worden opgeleid? Dat het daarmee een 'algemeen kenniscentrum' is geworden? 'Kampen' is *meer* dan 'domineesschool'. Maar dat is wel het *hart* van de instelling! Dáárvóór hebben we 'Kampen'! En dat wordt in het huidige Kampen ook volstrekt serieus genomen. Tegenover alle zorg over 'verwetenschappelijking' van de TU is het goed erop te wijzen dat aan de praktische kant van de 'beroepsvoorbereiding' in de opleiding nog nooit zoveel aandacht is gegeven als tegenwoordig! Niet alleen in de reguliere opleiding, maar ook in 'terugkomdagen' en Post Academisch Onderwijs om bij te blijven en verder toegerust te worden. Voor dat karakter van 'Kampen' schamen we ons niet. Daarvoor hebben en onderhouden we de universiteit. Zou dat wegvallen, dan is het bestaansrecht van de TU weggevallen en ook de noodzaak van bekostiging door de kerken. Wat er ook allemaal aan de universiteit gedaan wordt, en welke 'uitgangen' er mogelijk straks in concreto zijn, karakterbepalend en beslissend voor de roeping van de kerk om de universiteit in stand te houden, is - en laat het dat ook blijven! - dat ze 'wetenschappelijke opleiding tot de dienst van het Woord' is. Al het meerdere dat er in Kampen gebeurt, mag daaraan geen afbreuk doen. Het vloeit eruit voort en is eraan dienstbaar. Juist daarom is er een 'Kampen' en weten we ons als kerken voor 'het hele Kampen' verantwoordelijk.

Ook onderzoek

Geven voor 'Kampen' vanwege de opleiding tot de dienst van het Woord. Maar er wordt toch veel meer gedaan dan opleiden voor taken in kerk en koninkrijk? Naast 'onderwijs' is - net als aan andere universiteiten - 'onderzoek' een van de kerntaken van de docenten in Kampen.

Mag je daarvoor geld vragen aan de kerken?

Laat me eerst zeggen dat niet alle onderzoek in Kampen altijd door de kerken bekostigd is. Er

zijn sponsors geworven voor concrete onderzoeken. Er is subsidie van een instantie voor Zuiver Wetenschappelijk Onderzoek ontvangen bij bepaalde projecten. Maar als het gaat om het veld van onderzoek als zodanig, geldt dat dat inderdaad ten volle gerekend wordt bij het werk van onze universiteit, dat door de kerken bekostigd wordt. En daar is ook reden toe. Het wetenschappelijk theologisch onderzoek gebeurt immers niet uit hobby of nieuwsgierigheid of omdat de overheid het voor erkenning (tegenwoordig accreditatie) van de TU eist. Het onderzoek heeft in Kampen zijn wettige plaats, omdat het nodig is om het onderwijs van aanstaande predikanten op peil te houden. Bovendien is het nodig voor 'het uitleggen van de Schrift en het verdedigen van de zuivere leer tegen ketterijen en dwalingen' (art. 18 KO). Het Woord van de HERE is een onuitputtelijke bron die we niet op een gegeven moment 'uit' hebben of 'onder de knie'. We moeten de Schrift steeds weer lezen en hanteren met het oog op onze eigen tijd. En het is nodig om ook in de theologische en kerkelijke wereld van vandaag op adequate manier de banier van de gereformeerde leer hoog te houden. Als dat in Nederland niet vanuit Kampen (en Apeldoorn) gebeurt, wie doet het dan? We zijn gewend om te spreken over 'de opleiding tot de dienst van het Woord'. Misschien kunnen we ook zeggen: centrum voor onderwijs en onderzoek ten dienste van de bewaring, verkondiging en verbreiding van het Woord van God. Ook bij het onderzoek gaat het immers om het bewaren, verkondigen en verbreiden van het Evangelie: een rechtstreekse verantwoordelijkheid van de kerk, en ook door haar 'geven' te bekostigen.

Kerkelijke opleiding

Maar moeten we echt zelf bekostigen? Voor het gereformeerde onderwijs accepteren we subsidie immers ook maar al te graag en dat komt niet in mindering op het gereformeerd karakter van dat werk. Waarom zou dat bij 'Kampen' anders liggen?

Dat ligt in Kampen anders, omdat het daar om een *kerkelijke* universiteit gaat. Dat onderscheidt de school in Kampen van de gereformeerde scholen voor basis- en voortgezet onderwijs. Dat zijn geen kerkelijke scholen. Daar hebben de kerken en kerkenraden formeel ook niets te zeggen. Het zijn maatschappelijke instellingen waarvoor ouders of overheid verantwoordelijk zijn. Maar 'Kampen' is 'school van de kerken'. Het bestuur wordt gevormd door de kerken gezamenlijk in hun synode en deputaten-curatoren. Dat is een wezenlijk verschil als het om subsidiëring gaat!

En de hoogleraren zijn kerkelijke *ambtsdragers* (art. 2 KO): predikanten afgezonderd voor de opleiding tot de dienst van het Woord. Dominees die dominees opleiden. Net zo min als onze dominees, ouderlingen en diakenen door een 'zilveren koorde' met de overheid verbonden moeten zijn, moeten onze 'ambtsdragers-hoogleraren' dat: laten we een vrije kerk houden in een vrije staat! Het is wel de taak van de overheid om de dienst van het Evangelie te beschermen en Gods rijk te bevorderen met de haar door God gegeven instrumenten (art. 36 NGB). Maar het is niet de taak van de overheid om te zorgen voor de instandhouding van de dienst van het Woord. Daar zullen we als kerken zelf voor zorgen (vgl. 2 Tim. 2:2). In Gods kracht. En in de blijdschap van de Heilige Geest.

Maar, werpt u wellicht tegen, in bijbelse tijden hebben toch ook overheden meebetaald aan tempelbouw en kerkenwerk? Denk aan de giften van de Egyptenaren bij de uittocht van het volk Israël (Ex. 11:2); denk aan de giften van volken en vorsten voor de tempel in Jeruzalem, die dankbaar geaccepteerd en blij bezongen zijn (Ezra 1:4; Ps. 68:30b; 72:10v; Jes. 49:23; 60:10; Hag. 2:8)!

Ik denk dat we ons allereerst moeten realiseren dat de verhouding van staat en kerk in Israël anders was dan nu. Bovendien gaat het bij subsidie vragen en ontvangen om iets anders dan om de gaven die Israël van heidenvolken en vorsten kreeg. Toen waren het gaven die rechtstreeks door God zelf werden opgeëist en ook op Hem en zijn glorie gericht waren (Ex.

1:1-3; Ezra 1:2; Ps. 68:30a; 76:12; Jes. 49:23b; 60:9; Hag. 2:9). Dat geldt niet voor een bijdrage die wij zouden aanvragen en krijgen uit een algemene en helemaal niet specifiek op de eer van God gerichte regeling. Daarin onderscheidt bekostiging door de overheid uit fiscale middelen zich ook van private sponsoring uit ideële motieven, die wel acceptabel is.

Op kosten gejaagd?

Een apart punt vormen nog de extra kosten die de opleiding heeft omdat ze aan eisen van de overheid moet voldoen. Mag je daarvoor geld aan de kerken vragen? Of moet je gewoon weigeren aan die overheidseisen te voldoen en dan maar je erkenning (accreditatie) prijsgeven? Gewoon niet langer mikken op een erkende wetenschappelijke opleiding? Onze universiteit is inderdaad een wetenschappelijke opleiding. Daar hebben we als Gereformeerde Kerken niet alleen uitdrukkelijk, maar ook uit vrije wil voor gekozen: De kerken onderhouden een theologische *universiteit*, zegt artikel 18 KO. Zolang het kan, willen we die pretentie ook naar buiten waarmaken. Dankbaar zijn we dan ook dat de universiteit als zodanig erkend wordt door de overheid (met de daaruit voortvloeiende erkenning van titels en - niet te vergeten - de mogelijkheid van studiefinanciering). Dan moeten we ook de consequenties daarvan aanvaarden: in overheidseisen en overheidstoezicht.

Het uit de erkenning voortvloeiende toezicht van de overheid - niet op de inhoud, maar wel - op het *wetenschappelijk niveau* is bovendien de universiteit de afgelopen jaren op allerlei punten ten goede gekomen. Zo leidden de kwaliteitseisen die de overheid stelt, ertoe dat de opleiding op allerlei gebied ging voldoen aan de standaard die we ook voor andere universiteiten waar gereformeerde jongeren studeren, normaal vinden. Uiteraard stelt de overheid best eens eisen die we zelf en voor onszelf niet direct als prioriteit zien, maar om onzinnige eisen gaat het eigenlijk nooit. We kunnen dan ook moeilijk zeggen dat we door de overheid nodeloos 'op kosten gejaagd worden'. Als je echt universiteit wilt zijn, kost dat gewoon wat! Dat moet je niet op de overheid willen verhalen. Daar moet je zelf blijmoedig voor géven.

Geven blijft nodig

Waarom dit hele verhaal?

De synode van Zuidhorn gaf curatoren opdracht onderzoek te doen naar de mogelijkheden en consequenties van subsidie. Daartoe moeten ze een aanvraag onder voorbehoud indienen bij het ministerie als een traject waarin duidelijkheid verkregen kan worden over de voorwaarden en de hoogte van subsidie. Ook moeten ze beschrijven hoe zulke gelden intern een bijzondere bestemming kunnen krijgen met het doel dat de wil om als kerken de opleiding tot de dienst des Woords te dragen, levend blijft. In een goed onderbouwd voorstel voor de volgende synode moeten curatoren ook de principiële vragen rondom het ontvangen van overheidssubsidie betrekken. De synode nam haar besluit o.a. op de volgende gronden: a. alleen in de weg van nadere verkenning bij de overheid is voldoende duidelijkheid te krijgen; b. als het onderzoek is afgerond en de aanvraag eventueel gehonoreerd, kan de eerstvolgende synode besluiten of de kerken deze subsidie aanvaarden of zelf de volledige bekostiging van de Theologische Universiteit willen blijven dragen; c. gewogen moet worden welke effecten het op de bekostiging van onze universiteit door de overheid heeft, wanneer zij door (gedeeltelijke) financiering door de rijksoverheid afhankelijk wordt van fluctuatie in de toegekende gelden voor de theologische opleidingen. Ook dient onderzocht te worden welke maatregelen er getroffen kunnen worden om bezuiniging op of wegvallen van subsidie door de kerken op te vangen.

Na wat ik hierboven schreef, begrijpt u dat de synode spreekt over 'principiële vragen' en

over 'de wil om als kerken de opleiding tot de dienst des Woords te dragen'.

Maar ik heb nog een reden voor dit verhaal. Zo gemakkelijk gaat er van een aanvraag tot subsidie het signaal uit dat het voor 'Kampen' de komende tijd wel wat minder kan als het om onze giften gaat. Er wacht toch een 'kip met gouden eieren'? Drie opmerkingen daarover.

1. Naar mijn mening zal 'Kampen' altijd mede op ons géven aangewezen blijven. U moet weten dat de overheid één vast bedrag heeft voor subsidiëring van de gezamenlijke opleidingen. Die opleidingen worden in de wet genoemd. Vraagt 'Kampen' subsidie aan en wordt die aanvraag gehonoreerd, dan heeft dat tot gevolg dat de wét gewijzigd moet worden, en dat er voor de andere opleidingen minder geld overblijft dan nu het geval is. Dat op zich maakt al dat het ontvangen van subsidie niet heel gemakkelijk is of vanzelf spreekt. Maar zelfs als die hobbels kunnen worden genomen en aan 'Kampen' 100% subsidie zou worden toegekend, zou dat vanwege de gevolgde berekeningswijze nog niet voldoende zijn om de universiteit volledig in stand te houden. Dat heeft te maken met de gevolgde berekeningswijze die o.a. is afgestemd op het (in Kampen lage) aantal studenten.
2. De synode wees op de voorwaarden voor subsidie die er nu zijn en die mogelijk in de toekomst worden gesteld. Van de universiteit in Apeldoorn weten we dat in de toekenning van subsidie aan hen een belangrijke rol heeft gespeeld, dat zij een brede instroom kennen en veel studenten uit andere kerken opleiden. We weten ook dat de overheid stevig aan het bezuinigen is en dat zij uit een oogpunt van bezuiniging of doelmatiger besteding van subsidies kan aandringen op fusering van opleidingen. Daardoor kan maar zo een situatie ontstaan die ons toch weer voor eigen bekostiging zal doen kiezen. Daar zal dan wel een reservefonds voor moeten zijn.
3. Mínder geven zou zeker op dit moment niet best zijn voor Kampen. De door de synode vastgestelde omslag is niet toereikend voor alle zaken die de school graag verwezenlijkt ziet. Het is genoeg voor de reguliere kosten. Maar verbouwing van het gebouw, viering van het 150-jarig jubileum, op peil houden van het onderzoek, uitstraling naar buiten (nationaal en internationaal): het vergt méér geld dan de TU door de synode is toegekend. Gelukkig gaf de synode de TU de mogelijkheid om via aparte giften, legaten en sponsoring steun te verwerven voor extra projecten en nieuw beleid via een universiteitsontwikkelingsfonds.

Laten we ons dus niet te snel rijk rekenen. Laten we liever rijk zijn in goede werken (1 Tim. 6:17-19). Ook in het 'geven' voor de opleiding tot de dienst van het Woord. Er wordt hard gewerkt. Zeker, dat gebeurt met onvolkomenheden, die ook wel eens bezorgdheid of irritatie wekken. Maar het gebeurt wel met de oprechte intentie om ook in onze tijd gereformeerd te zijn en te blijven, en daarop aanspreekbaar te zijn. En met de wil om daarin dienstbaar te zijn aan de kerken. De nieuwe rector, prof. dr. G. Kwakkel, wees als prioriteit voor 'Kampen' aan de ontwikkeling van een wijze van theologiseren, die in de lijn van haar gereformeerde traditie staat en tegelijk aantoonbaar relevant is, doordat zij zich confronteert met de vragen van de huidige tijd en de kerkelijke actualiteit. Het is uw gebed, uw meeleven en uw (ook kritisch) meedenken waard!